

Iespaidi no VI Buturļina lasījumiem (Uļjanovska, 19.–21.09.2019.)

RUSLANS MATROZIS,
matruslv@inbox.lv

Stāstu par to, kā es nonācu Uļjanovskā (Krievijā), varētu sākt ar manu interesi par ornitoloģijas vēstures jautājumiem, īpaši meklējot nezināmus un nublicētus vēsturiskus avotus. No literatūras zināju, ka Uļjanovskas reģionālā muzeja fondos glabājas ievērojamā ornitologa, Krievijas ziemeļu reģionu pētnieka, sārtās kaijas ligzdošanas reģiona atklājēja, medniecības speciālista, daudzu ornitoloģisku un medību grāmatu autora, pēc profesijas jurista Sergeja Buturļina (Серге́й Александрович Бутурлин, 1872–1938) personīgais arhīvs. Turklāt no 1897. līdz 1903. gadam viņš strādāja par tiesnesi Alūksnē, veica arī putnu vērojumus šīs pilsētas apkārtnē, piemēram, detalizēti aprakstīja savus novērojumus par melnkakla gārgales un garknābja gauras ligzdošanu un fenoloģiju Alūksnes ezerā (Бутурлин, 1902). Kopš 2002. gada šajā muzejā reizi trijos gados tiek rīkotas konferences – “Buturļina lasījumi” (Бутурлинские чтения), kuras veltītas ievērojamā ornitologa piemiņai, un pētnieki tur lasa referātus gan par Buturļina darbību, gan par reģionālajiem putnu pētījumiem.

2014. gada septembrī Rīgā satikos ar pētnieka mazmeitu – Irinu Buturļinu (dz. 1949), kura par manu pievēršanos ornitoloģijas vēsturei bija uzzinājusi, izlasot manu rakstu par Latvijas teritorijā dzīvojošo baltvācu izcelsmes ornitologu baronu Harald fon Loudonu (*Baron Harald von Loudon, 1876–1959*) (Matrozis, 2013). Tikšanās laikā izrunājām par iespējām izmantot viņas ģimenes arhīvu un Uļjanovskas muzejā fondu materiālus biogrāfisku rakstu sagatavošanai par ornitologiem un putnu izpētes vēsturi. Pie viena palīdzību viņu uzrunāt Uļjanovskas muzeja darbiniekus, lai dabūtu skenētas vēstules, ko S. Buturļinam sūtīja H. fon Loudons. Muzeja pārstāvji bija pretimnākoši, un pēc neilga laika saņēmēju pieprasītās vēstules skenētā veidā, turklāt bez maksas.

2015. gada februārī, sev par lielu pārsteigumu, atklāju, ka barona fon Loudona arhīvs, par kuru gandrīz 100 gadus ornitologi neko nebija zinājuši, glabājas mazāk par 10 km no manas mājas – Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokraks-

tu nodaļā. Tur atradu arī S. Buturļina vēstules H. fon Loudonam, līdz ar to radās ideja apkopot šo saraksti atsevišķā rakstā. Uļjanovskas muzeja darbinieki piedāvāja to publicēt “V Buturļina lasījumu” konferences rakstu krājumā, un tas tika arī izdāri (Matrozis, 2016).

Ņemot vērā veiksmīgo sadarbību, nolēmu piedalīties nākamajā konferencē un pie reizes apskatīt S. Buturļinam veltīto piemiņas istabu Uļjanovskas muzejā un pastrādāt Buturļina fondā. Tā dažādu notikumu rezultātā šoruden nonācu Uļjanovskā. Ņemot vērā visiem zināmo teicienu, ka putni (un putnu pētnieki) nezina robežas, konferencē klātesošajiem stāstīju par S. Buturļina un H. fon Loudona kopīgo ekspedīciju uz Matsalu līci 1907. gada maijā, kur viņi atklāja un pirmo reizi detalizēti aprakstīja savāktos datus par šinca šņibiša (*Calidris alpina schinzii*) ligzdošanu. Informāciju par ekspedīcijas gaitu ņēmu gan no publicēta raksta (Loudon, Buturlin, 1908), gan no nublicētiem abu pētnieku pierakstiem dienasgrāmatās (no LNB

un Uļjanovskas muzeja fondiem). No šīs ekspedīcijas līdz mūsdienām saglabājušās putnu ādiņas vairākos muzejos: gan Latvijas Dabas muzejā, gan LU muzejā, gan arī Uļjanovskas muzejā.

Konferencē tika nolasīts vēl viens referāts, saistīts ar mūsu zemi, – par sava vectēva, veccāsmātes un tēva (*Александр Сергеевич Бутурлин, 1924–2010*) iespaidiem, apmeklējot Latviju 1934. gadā, stāstīja Irina Buturļina. Lai izbrauktu no Padomju Krievijas, bez dažādiem ceļošanas dokumentiem bija jānodrošina galvojumus arī no diviem Komunistiskās partijas biedriem (turklāt ar pirmsrevolūcijas stāžu!). Latvijā ģimenes locekļi atpūtušies, ārstējušies, ceļojuši, iepirkušies (desmitgadīgais Aleksandrs labi atceras baltmaizi un šokolādi, kas Padomju Krievijā bija deficīts) un iespēju robežās tikušies arī ar šejienes putnu pētniekiem: Nikolaju fon Tranzē (*Nikolai von Transehe, 1886–1969*), Ferdinandu Šollu (*Ferdinand Stoll, 1874–1966*) un Ernstu Kēpenu (*Ernst Köppen, 1889–1970?*). Rīgā viņi sameklēja un satikās ar Rīgas fotogrāfu Rūdolfu Balodi (1901–1948), kas 1919. gadā bija piedalījies S. Buturļina ornitoloģiskajā ekspedīcijā. Fotogrāfs atvēlēja ģimenei savu auto, ar kuru tā apceļoja Latviju, kā arī daudz viņus fotografēja. Nesen I. Buturļina šos fotogrāfiju negatīvus nodeva Latvijas Fotogrāfijas muzejam.

Jāpiebilst, ka jaunatklātie fakti par šo divu mēnešu vizīti papildina arī ziņas par vietējo ornitologu interesēm un kontaktiem, piemēram, līdz šim par Buturļina vizīti bija zināms tikai no nelielas piezīmes fon Tranzē rakstā (Transehe, 1937). Savukārt

Uljanovskas muzejā glabājas N. fon Tranzē vēstule S. Buturļinam, kuru viņš uzrakstīja īsi pēc abu tikšanās Rīgā (05.10.1934.).

2019. gada janvārī negaidīti saistībā ar šo vizīti piedzīvoju vēl vienu atklājumu – makulatūrai norakstītā dabas grāmatu bibliotēkā atradu un saglabāju unikālu liecību – S. Buturļina sarakstītu sējumu par Padomju Savienības putniem (Бутурлин, Дементьев, 1936) ar autora dāvinājuma autogrāfu Ferdinandam Šollam. No mūsu ornitologiem tieši viņš šīs vizītes laikā visvairāk ticies ar S. Buturļinu, gan apmeklējot Rīgas dabaszinātniskos muzejus, gan zoodārzu. Pēc diviem gadiem pateicībā Buturļins Šollam nosūtīja šo savu jaunāko grāmatu.

Vēlos uzsvērt, ka konference bija sarīkota augstā līmenī, par ko griebētu pateikties organizatoriem, arī par īpaši draudzīgu, viesmīlīgu un pretimnākošu gaisotni, kurā pavadīju šīs trīs dienas. Man bija iespēja sniegt interviju vietējai televīzijai, gida vadībā apskatīt pilsētas centru, apskatīt kolekcijas muzeja fondos un putnu spalvu laboratoriju, uz vietas ar vairākiem ornitologiem, kuriem ir interese par putnu pētījumu vēsturi, pārrunāt iespēju izmantot viņu rīcībā esošās putnu kolekcijas un citus materiālus, gatavojot vēsturiskus rakstus.

Nākamajā gadā abi raksti – par 1907. gada ekspedīciju un 1934. gada vizīti Latvijā – tiks publicēti “VI Buturļina lasījumu” rakstu krājumā.

Īpašs paldies Irinai Buturļinai par vispusīgu atbalstu un draudzīgu uzņemšanu gan Maskavā, gan Uljanovskā! Paldies Olgai Borodina, Tatjanai Gromovai un Darjai Korepovai par viesmīlību!

Literatūra

- Loudon H., Buturlin S.A. 1908 Eine ornithologische Fahrt an die Matzal Wiek. *Journal fur Ornithologie* 56: 61–72.
- Transehe N. 1937. Piezīme pie G. Ceitlina raksta. *Daba un zinātne* 5: 117–118.
- Бутурлин С.А. 1902. Заметки о некоторых птицах восточной Лифляндии. *Дневник Зоологического отделения Общества любителей естествознания, антропологии и этнографии* 3: 6–12.
- Бутурлин С.А., Дементьев Г.П. 1936. Полный определитель птиц СССР. Том 3. Москва, Ленинград, КОИЗ, 256 стр.
- Матрозис Р. 2013. Орнитологическая деятельность и судьба лифлянского барона Гаральда фон Лоудона (1876–1959). *Русский орнитологический журнал* 855: 641–662.
- Матрозис Р. 2016. Анализ переписки С.А. Бутурлина и барона Г. фон Лоудона. В кн.: Бутурлинский сборник. Материалы V Международных Бутурлинских чтений. Ульяновск, 38–53 стр.

Summary

Impressions from VI Buturlin's readings (Ulyanovsk, 19–21 September, 2019) /Ruslans Matrozis/

This article describes some of the author's impressions from the conference “VI Buturlin's Readings” organized by the Ulyanovsk Regional Museum (Russia), dedicated to the memory of the famous Russian ornithologist Sergei Buturlin (1872–1938). During this conference I presented materials about a joint expedition of S.A. Buturlin and the Baltic–German baron Harald von Loudon (1876–1959) to the west coast of Estonia in May 1907, based both on published information and the unpublished diaries of both researchers stored in the collections of the Ulyanovsk Regional Museum and in the Latvian National Library. Another interesting presentation was given by Irina Buturlina (1949), granddaughter of the famous ornithologist, about a trip of S.A. Buturlin with his wife and son from Moscow (Soviet Union) to Riga (Latvia) in 1934, where they spent two months. During this trip, Buturlin's family rested, travelled, and also met some local ornithologists – N. von Transehe (1886–1969), Ernst Köppen (1889–1970?) and, especially, with Ferdinand Stoll (1874–1966). The conference was organized at a high level, and I would like to thank the organizers for the extremely friendly and welcoming atmosphere during the three days I spent there. I had the opportunity to be interviewed by local television about my visit, have a guided tour of the city, view ornithological collections at the museum's reserves and visit a bird feather laboratory. Special thanks to Irina Buturlina for her comprehensive support and friendly welcome both in Moscow and Ulyanovsk!

Foto: Sergejs Oļkins (Сергей Ойкин)

Ruslans Matrozis uzstājas ar ievadrunu “VI Buturļina lasījumu” konferences atklāšanas daļā. Uljanovska, 19.09.2019.